

Фразеалагічная “анатомія” беларуса ў мове Янкі Купалы

В.А.Ляшчынская

Чалавек – асноўны аб’ект пры антрапацэнтрычным напрамку творчасці Янкі Купалы – прадвызначыў выкарыстанне “анатамічнай” фразеалогіі, што з’яўляецца адным з паказчыкаў этнаспецыфічнасці фразеалогіі беларускай мовы ўвогуле і скарыстанай фразеалогіі Янкам Купалам у прыватнасці. Менавіта ў творчасці беларускага паэта, якую называюць летапісам жыцця, працы і барацьбы беларускага народа, найбольшая колькасць фразеалагічных адзінак (ФА) з саматызмамі ў сваім складзе.

Паводле саматызмаў усе ФА, адзначаныя ў мове Янкі Купалы [2], падзелены на тры групы: 1) галава і яе часткі, 2) цела і яго часткі, 3) нага і яе часткі.

1. Верхняй часткай чалавека з’яўляецца **галава**. У сучасным уяўленні галава выступае цэнтрам збору і перапрацоўкі інфармацыі, хоць у мінулым усё, што звязана з галавой, суадносілася з небам, сонцам, месяцам, зоркамі. Кампанент “**галава**” досыць часта выступае ў складзе ФА ў мове Янкі Купалы са значэннем інтэлектуальных здольнасцяў чалавека: *без клёпкі ў галаве, клёку за капейку не мець у галаве, клёку за грош не мець у галаве* (пра неразумнага), *вечер на галаве ходзіць* (пра легкадумнага), *хоць кол на галаве чашы, хоць вар на галаву лі* (пра ўпартага), *галаву забыцца* (пра забыўчывага), *мець клёпкі ў галаве* (пра разумнага) і інш. Пры гэтым большасць з іх нясе адмоўную канатацыю. Так, у камедыі “Паўлінка” Янка Купала ўжывае прастамоўныя сінанімічныя фразеалагізмы ў мове Паўлінкі і Сцяпана (дачкі і бацькі) пры адмоўнай характарыстыцы кожным з іх другога і для выражэння свайго неадабрэння ўпартасці, няўступчывасці: *..але са старым дык чыстая бяда, настаяшчае гора. Хоць ты яму кол на галаве чашы, дык нічога не выдзеўбеш; Сцяпан. А вось мая гэта ахмістрыня, дачушка мая сакатушка, сплуталася з гэтым... з гэтым бязбожнікам, і хоць ты ёй вар на галаву лі.* (Паўлінка VI 195)

“Галава” ўтварае фразеалагізмы, якія характарызуюць чалавека, яго дзеянні, стан, напрыклад: *падняць галаву* ‘стаць упэўненым’, *галаву губляць* ‘траціць здольнасць цвяроза думаць’, *у голаў класці* ‘думаць, здагадацца’, *браць у галаву* ‘многа думаць’, *вешаць галаву* ‘сумаваць, маркоціцца’, *звесціць галоўку* ‘замаркоціцца, затужыць’, *ставіць голаў на карту* ‘рызыкаваць’, *клёпкі ў галаве пагубляць* ‘здурнець’, *заплаціць галавою* ‘паплаціцца’, *не схіляць галавы* ‘не пакарацца, не прызнаваць сябе пераможаным’, *галаву зняць* (знімаць, забіваць, адсякаць) ‘сурова пакараць’, *зваліцца на галаву* ‘раптоўна выпасці, дастацца каму-небудзь на долю’, *як галава з плеч* ‘хутка, імкліва’, *з галавы да ног* ‘зверху данізу; поўнасьцю’, *паглядзіць на галоўцы* ‘пахваліць’, *прыйсці ў галаву* ‘з’явіцца, узнікнуць (пра план, намер)’, *у галаву не палезе* ‘не да чаго’, *як галавой аб мур* ‘дарэмна, марна’; *схіліць галаву* ‘аднесціся з пашанай да каго-небудзь, чаго-небудзь, ушанаваць каго-небудзь’, *споўзаць на розум да галавы* ‘дадумацца, зразумець’ і інш.

У творах Янкі Купалы адзначана шмат варыянтных фразеалагізмаў, напрыклад, са значэннем ‘загінуць’ адзначаны: *палажыць голаў, палегчы галавою, класці галовы, складаць галовы, галаву даць, галаву аддаць, галавою легчы, галаву злажыць, налажыцца галавою, налажыць галавой* і інш.

Як відаць, пералічаныя вышэй фразеалагізмы з кампанентам “галава”, выкарыстаныя Янкам Купалам, як правіла, нясуць пазітыўную канатацыю, у сувязі з чым нельга не адзначыць наяўнасць у менталітэце беларусаў архетыпу ‘галава = сонца, бажаство’, аб якім зазначала В.А.Маслава адносна фразеалогіі рускай мовы [4, с. 150].

ФА з кампанентам ‘**мозг**’ па сваім значэнні суадносіцца з ФА з назоўнікамі ‘галава’ (параўн.: назоўнік *мазгаўня*, разм. *груб.* ‘галава’ [5, с.171], ужыты Купалам ў мове Сцяпана, бацькі Паўлінкі, пры перадачы яго выказвання адносна Якіма ў мове дачкі: “*На парог, кажэ,*

каб і не важыўся паказвацца; мазгаўню, кажса, гаду папчанаю!” (Паўлінка VI 185), напрыклад: *мазгі сушыць* ‘напружана думаць аб чым-небудзь’, *закруціць мазгі* ‘забытаць, збіць з толку’, *мазгі заводзіць* ‘ашукваць’, *марочыць мазгі* ‘абманваць’, у *мазгі залазіць жах* ‘станавіцца страшна’; з назоўнікам ‘**розум**’ (параўн.: *мазгавіты*, разм. ‘разумны, кемлівы, разважлівы’ [5, с.84]), напрыклад: з *розуму сыходзіць* ‘станавіцца нібы звар’яцелым, траціць здольнасць разумна ўспрымаць’. І толькі асобныя ФА выяўляюць спецыфіку выкарыстання назоўніка мозг, напрыклад: *рваць мазгі* ‘моцна ўздзейнічаць’, *як не круці мазгамі* ‘нягледзячы ні на што, у любым выпадку, пры любых абставінах’.

Сярод фразеалагізмаў, кампанентам якіх выступае частка галавы (*вока, язык, нос, вуха, зуб, губа, лоб, твар, вусны, вусы, рот, валасы*), найбольшую колькасць складаюць ФА з кампанентам ‘**вока**’ ў розных яго формах. Відавочна, гэта абумоўлена, па-першае, успрыманнем інфармацыі пра свет пераважна вачыма; па-другое, усведамленнем, што вочы – адзін з важнейшых органаў чалавека. ФА, скарыстаныя паэтам, абазначаюць дзеянні, адчуванні, стан чалавека, напрыклад: *сваімі вачыма бачыць, пабачыць на свае вочы* ‘быць сведкай’, *вочы жмурыць* ‘прыглядацца’, *вокам глянуць* ‘акінуць поглядам’, *вока не зводзіць* ‘зусім не спаць’, *праўдзе ў вочы глянуць* ‘разумна ацэньваць сапраўднае становішча’, *дзерці (драць) вока (вочы)* ‘нападаць, накідацца на каго-н. з папрокамі і пад.’, *не зводзіць (з) вока (вачэй)* ‘пільна сачыць за чым-н., кім-н.’, *вока весяліць* ‘радаваць’, *на вока выкідаць* ‘напамінаць што-н. непрыемнае’, *вабіць вока* ‘цешыць зрок’, *мець на воку* ‘быць да спадабы, на прыкмеце; вартаваць, быць на відавоку; быць прыхільным’, *вока мець* ‘прыхільна ставіцца, адносіцца да каго-н.’ і інш.

Большая колькасць ФА з кампанентам ‘вока’ дзеяслоўныя, якія адлюстроўваюць:

а) дзеянні, накіраваныя супраць чалавека, напрыклад, *ашукваць* – гэта мяшаць правільна, аб’ектыўна ацэньваць, глядзець: *дымам вочы засцілаць* ‘затуманьваць, пазбаўляць яснасці’, *вочы пылам засыпаць* ‘забытаць, увесці ў зман’, *пускаць туман у вочы* ‘ствараць ілжывае ўражанне’;

б) дзеянні самога чалавека ці ацэнку, характарыстыку іх: *воч не спускаць (не спускаць вока)* ‘сачыць, пільна глядзець’, *абводзіць вачыма* ‘аглядаць’, *лыпнуць вачыма* ‘разгубіцца, збянтэжыцца’, *сыці з вока* ‘знікнуць’, *вочы лупіць* ‘квапіцца’, *вочы запляваць* ‘абняславіць’, *лезці ў вочы* ‘дакучаць, настойліва прыставаць’, *вочы заплюшчыўшы* ‘рабіць што-н. не задумваючыся аб гэтым’, *свяціць вачыма* ‘аказацца ў няёмкім становішчы’ і інш.

Цікавыя ФА, якія адлюстроўваюць міфалагему “вока = чалавек”, напрыклад: *вочы выбраць* ‘абняславіць’, *дакараць*, *плюнуць у вочы* ‘выразіць крайнюю ступень пагарды, непавагі да каго-н.’, *стаць соллю ў воку* ‘не даваць пакою, выклікаць непрыхільнасць’, *быць у воку рэдзькай* ‘замінаць каму-н.’ і інш.

У творах Янкі Купалы выкарыстаны антанімічныя ФА (*у вочы ў прысутнасці* – *за вочы* ‘не ў прысутнасці’); сінанімічныя (*дзе вока (вокам) кінуць, дзе вока ні кінь, дзе памчыцца вока, як вокам скінуць* са значэннем ‘усюды’; *жыццю глядзець у вочы* ‘жыць не баючыся цяжкасцяў’ і *глядзець смерці ў вочы* ‘смела ісці ўперад; жыць не баючыся цяжкасцяў’); аўтарскія (*вочы ў адно месца сабраць* ‘сканцэнтраваны ўсю ўвагу’, *не ўзняць воч вышэй хваляў* ‘не ўнікнуць у справу’).

Значнае месца ў творах паэта займаюць ФА з кампанентам ‘вока’ для адлюстравання цяжкага стану жыцця беларуса ў дарэвалюцыйны перыяд, напрыклад: *раса вочы выесць, слёзмі крываціць вочы, навек згубіць вочы, куды вочы глядзяць, на лоб павылазяць вочы* і інш.

ФА з кампанентам ‘**язык**’ часцей за ўсё абазначаюць ‘працэс маўлення’ (*язык распусціць* ‘нагаварыць многа лішняга’, *на язык браць* ‘пляткарыць’, *малоць языком* ‘гаварыць абы-што’, *намазоліць язык* ‘напляткарыць, нагаварыць’, *ламаць язык* ‘гаварыць з цяжкасцю, нязвычайна’), радзей – ‘сродак маўлення’ (*прыкусіць язык* ‘раптоўна замаўчаць’, *зляцець з языка* ‘быць нечакана выказаным, сарвацца’).

Нос як важная частка твару чалавека выкарыстаны ў складзе ФА, у значэнні якіх выяўляецца архетып “нос = чалавек”: *сунуцца з сваім носам, лезці з носам* ‘умешвацца’,

вадзіць за нос 'уводзіць у зман', *з носа* 'з кожнага чалавека', *мець мухаў у носе* 'пра ўпартага, узбаламучанага, капрызнага чалавека', *насы панадзьмаць* 'фанабэрыцца, зазнавацца, задавацца', *кляваць носам* 'драмаць' і інш.

ФА з кампанентам **'вуха'** маюць значэнне, звязанае з назначэннем органа слыху: *панадстаўляць вушы* 'слухаць з вялікай увагай і цікаўнасцю', *праслухаць вушы* 'доўга прыслухоўвацца', *развесіўшы вушы* 'даверліва, з цікаўнасцю слухаючы', *над вухам* 'блізка, у непасрэднай блізкасці (гаварыць)', *на (у) вуха (шаптаць, нашаптаць)* 'ціха, наблізіўшыся да вуха суб'ядніка', *лавіць паўвухам* 'прыслухоўвацца, мімаходзь слухаць', *на свае вушы* 'асабіста', *затыкаць вушы* 'старацца не чуць, не слухаць', *хоць вушы затыкай* 'пра моцны шум', *бы ў вуху* 'зацішна, ціха', *ад вуха* 'моцна, на ўсю моц', *вушам не верыцца, не верыць сваім вушам* 'вельмі здзіўляцца, пачуўшы што-н.'. Адзінкавы фразеалагізм *на вушы* 'вельмі глыбока', семантыка якога звязана з месцам размяшчэння вуха ў чалавека, меркай (параўн.: *на горла, на макушку, на шыю*).

ФА з кампанентам **'зуб'** нясуць як негатыўную канатацыю (*зубы скаліць (аскаліць, шчырыць)* 'смяцца, насміхацца', *зубы тачыць* 'адчуваць непрязнь да каго-н., чакаць зручнага выпадку нашкодзіць, адпомсціць каму-н.'; *скрыгатаць зубамі* 'выказваць незадавальненне, злосць', *аб зуб зубам ляскаць* 'баяцца', *зуб за зуб* 'адплочваць за зло той жа меркай', *на паліцу зуб класці* 'галадаць, жыць у нястачы', *хоць зубы злажы на паліцу* 'цярпець галечу, голад'), так і пазітыўную (*у зубы смерць глянэ* 'быць рашучым, бясстрашным перад небяспекаю, перад пагрозай смерці; быць блізім да смерці', *дацца (жыўцом) у зубы* 'даць сябе адолець, перамагчы', *мароз зубы выесць* 'замарозіць').

Адзінкавыя ФА ўтвораны з дапамогай такіх кампанентаў, як **губа** (*у губе не мець* 'нічога не есці', *у губу не лезе* 'няма жадання есці', *грэху на ўсю губу* 'занадта многа', *малако на губах не абсохла* 'пра маладога, нявопытнага чалавека'); **лоб (чалю)** (*ілбы пагаліць* 'забраць у армію', *на лоб павылазяць вочы* 'аб цяжкай працы', *лоб медны* 'дурны, тупы чалавек', *на чале* 'пад кіраўніцтвам', *на чале стаяць* 'узначальваць'), **твар** (*з твару* 'з выгляду', *сцёрці (сціраць) з твару зямлі* 'знішчаць, разбураць', *(не) да твару* '(не) ідзе каму-н. што-н.; (не) прыстойна каму-н. так, (не) адпавядае чыйму-н. становішчу'), **вусны** (*з вуснаў у вусны* 'ад аднаго другому (перадаваць)', *мёд у вуснах* 'няшчыра, лісліва'), **вусы** (*на вус наматаць* 'запамінаць', *вусам не маргнуць* 'не падаваць ніякіх прыкмет жыцця'), **рот, горла** (*заткнуць рот (горла)* 'прымусіць замаўчаць'), **валасы** (*рваць валасы* 'быць у адчаі'), **цемя** (*біты ў цемя* 'пра неразумнага').

2. ФА з кампанентам **'цела'** ці яго часткі адзначаны ў мове Янкі Купалы ў адзінкавых выпадках, напрыклад, **цела** (*мурашкі бегаліць (скачуць) на целе, ідзе на целе шорах, шорах на целе найшоў* 'пра адчуванне моцнага страху', *дрож прабягае на целе* 'пра адчуванне холаду'); **шыя** (*вісець на шыі* 'быць цяжарам, клопатам для каго-н.', *згінаць шыю* 1) 'многа і цяжка працаваць на каго-н.', 2) 'пакарацца'); **карак, карк** (*на карку вазіць* 'зжывацца, мірыцца з чым-н.', *вынесці на карках* 'вытрымаць на сабе ўвесь цяжар чаго-н.', *гнуць карк* 'многа і цяжка працаваць', *ехаць на карку (спіне), успёрціся на карак* 'эксплуатаваць'); **каршэль** (*гнаць у каршэль* 'прыспешваць настойліва, груба'); **грудзі** (*біцца ў грудзі* 'запэўніваць, клясціся', *грудзьмі ўстаць (стаць)* 'абараніць, мужа стаць на абарону, змагацца', *за грудзі ўзяцца* 'распачаць бойку', *рваць грудзі* 'мучыць'; 'моцна хвалявацца, перажываць'; 'узрушваць, бадзёрыць', *брацца (счапіцца) за грудзі* 'біцца', *грудзі сушыць* 'мучыць, мардаваць каго-н.); **бок** (*адлежваць бакі* 'гультаяваць, пазбягаць працы', *за бакі брацца* 'смяцца', *бокам вылезці* 'не прайсці дарэмна для каго-н.); **жывот** (*надзяваць жывот* 'наяцца', *у жываце салаўі пяюць* 'вельмі хочацца есці'); **кішка** (*кішка з кішкай у кулачкі ідуць* 'пра моцнае адчуванне голаду'); **вантробы** (*забраць за вантробы* 'пакрыўдзіць, раззлаваць'); **нутро** (*не на нутры* 'быць не даспадобы').

Больш часта ўжываюцца ФА гэтай групы з кампанентам **'плечы'** (*браціся за плечы* 'бароцца, барукацца', *несці на плячах* 'вытрымліваць усе цяжасці', *зняць з плеч* 'пражыць', *падставіць плеч (плечы)* 'пакарыцца', *ва ўсе плечы* 'напружваючы ўсе сілы', *гара з плеч*

‘пазбавіцца ад чаго-н.), і як яго варыянт выступае назоўнік **спіна** (згібаць крукам спіну (плечы) 1) ‘многа і цяжка працаваць’, 2) ‘пакланяцца, угоднічаць’) і інш.

Амаль усе ФА, што ўключаюць у якасці кампанентаў такія часткі цела чалавека, як *шыя, карк, карак, каршэль, грудзі, бок, вантробы* і асабліва кампанент *плечы, спіна*, скарыстаны паэтам пры апісанні цяжкага жыцця беларускага селяніна, непасільнай працы і яго прыгнечанага становішча. Так, толькі ў вершы “Аб мужыцкай долі” паэт некалькі разоў выкарыстоўвае ўстойлівыя выразы з кампанентам ‘спіна’, ‘плечы’: *Ў тры пагібелі гну спіну; Перад тым, хто ссе мой пот; Сагнуўшы плечы ў крук, Араў зямлю Паўлюк; Ўзяў шлюб з зямлёй Паўлюк, Не гне ўжо плечы ў крук* (III 96, 98), у якіх рэалізуюцца значэнні ‘цяжка працаваць’ і ‘пакланяцца’. А ў вершах паслякастрычніцкага часу паэт ужывае ФА *гнуць плечы і плечы гнуць у крук* пры параўнанні мінулага з сучасным ва ўспамінах аб мінулым: *Вам на памяць Серп і Молат Даравала доля, Каб з вас кожны быў, як волат, Не гнуў плеч ніколі* (Арлянятам IV 111); *І засумуецца патомак, Калі дазнаецца аб нас, Што нейкі з нас хоць быў не зломак, А плечы гнуў у крук не раз;* (I прыйдзе IV 137).

3. Фразеалагізмы, аб’яднаныя ў групу з кампанентам **нага** і яе часткі, розныя паводле ацэнкі, паходжання. Так, ногі ў язычнікаў-славян лічыліся прыналежнасцю дэмана [4, с. 153], таму ФА *сам чорт ногі паломіць* ‘пра непраходнае месца, дарогу’, *каб і нага тут не была* ‘аб нежаданні бачыць’, *куды ногі панясуць* ‘без мэты, без дарогі, абы-куды’, *самі ногі нясуць* ‘пра лёгкасць у хадзе’, *з ног зваліць* ‘давесці да хваробы’, *ног не ўзняць* ‘цяжка хворы’ звязаны паходжаннем з архетыпам ‘ногі = прыналежнасць д’ябла’. Негатыўная канатацыя характэрна большасці ФА з кампанентам ‘нага’: *дагары (уверх) нагамі* ‘зусім процілегла як звычайна’, *нага за нагой* ‘вельмі павольна’, *цягнуць (валачыць) ногі* ‘з цяжкасцю ісці’, *слаб на нагах* ‘пра п’янага’, *з ног зваліцца* ‘памерці’. Асобныя ФА, розныя па структуры, не маюць выражанай ацэначнасці, эмацыянальнасці, напрыклад: *на нагах* ‘у клопатах’, ‘у працы’, *на ногі паставіць* ‘выхаваць, выгадаваць’, *на свае стаць ногі* ‘зрабіцца самастойным, узмужаць’, *узняцца на ногі* ‘палепшыць сваё матэрыяльнае становішча’, *ногі чэшуцца* ‘пра моцнае жаданне танцаваць’, *нагах* ‘каля ног; унізе’, як і ФА *заўтрашні дзень, з рук у рукі, станавіцца на ногі*, аб якіх пісаў І.Я.Лепешаў, “не маюць ацэначнасці і эмацыянальнасці, але ім уласціва экспрэсіўнасць, непасрэдна звязаная з іх вобразнасцю” [3, с. 203].

Досыць часта ў ФА скарыстоўваецца назва часткі нагі – ‘**калена**’. Гэта фразеалагізмы, семантыка якіх звязана з ацэнкай дзеяння, стану чалавека, колькасці, напрыклад: *мора (акіян) па калені* ‘усё ніпачым, нічога не цяжка, нічога не страшна’, *вераб’ю па калена (да калена)* ‘вельмі мала, нязначна’, з характарыстыкай выгляду чалавека: *як калена* ‘пляшывы, лысы’, з назвай яго дзеянняў: *стаць на калені* ‘пакарыцца, падпарадкавацца каму-н.’, *у крыві па калена* ‘звязаны з кровапраліццём’.

І апошнім кампанентам ФА з групы ‘нага’ з’яўляецца ‘**пята**’, як бы завяршаючы тым самым фразеалагічную “анатомію” чалавека, які ў творчасці Янкі Купалы ўвесь у полі зроку (*ад галавы да пят*). Лічыцца, што пята – мяжа, ніжняя граніца цела, слабое месца ў чалавека, у сувязі з чым большасць ФА звязаны з гэтым паводле паходжання, аб чым сведчыць і выкарыстанне іх у мове Янкі Купалы, калі ён піша: “*Віленскому вестнику*” *ўкалолі ў пяты і соллю сталі ў воку словы надпісі над стаццёй у Н<ашай> н<іве>* – “забраны край” (За “А ўсё ж такі мы жывём!..” VII 211), а гераіня камедыі Паўлінка так дабаўляе пасля выказвання аднаго з гасцей пра пазыку грошай: *і працэнцік добры злуплю, каб аж у пяты другому закалола* (Паўлінка VI 208); Агата, сварачыся на мужа, пасылае яму наступны праклён: *Сядзіць жа вось анцыхрыст, каб яму моль пяты пабіла, і з месца не скранецца*. (Паўлінка 202). І толькі адзін фразеалагізм, адзначаны ў мове Янкі Купалы з кампанентам ‘пята’, супрацьлеглы па сваім значэнні і паходжанні папярэднім, – *пад пятаю* ‘пад удадай, пад прыгнётам’: *яны, гэтыя беларускія нацынал-фашысты, служаць сацыяльна-нацыянальнаму вызваленчаму руху Зах<одняй> Беларусі, якая стогне пад пятаю акупантаў*. (Ліст у рэдакцыю <газеты “Звязда” VII 237). Узнікненне гэтага фразеалагізма звязана з другім архетыпам, паколькі, як адзначае Т.В.Валодзіна, “пята – сімвалічная зброя, з дапамогай якой

знішчалася нячыстая сіла. У Біблейскіх легендах Ісус Хрыстос пяткай прыціскае да зямлі змея як увасабленне д'ябла” [1, с. 8].

Як бачым, няма такой часткі, органа чалавека, які б не быў адлюстраваны ў ФА, а апошнія ў мове твораў беларускага песняра. Сапраўды, беларус у творах Янкі Купалы паўстае ў ФА поўнасцю, з галавы да ног і ад пят да галавы. Выкарыстанне паэтам фразеалагізмаў з саматызмамі дапамагае вобразна назваць, ахарактарызаваць, выразіць мадальную ацэнку і адносіны да чалавека, яго выгляду, дзеянняў, стану. Большасць саматычных фразеалагізмаў маюць адмоўную канатацыю, надаюць выказванню непашану, пагарду, іронію, фамільярнасць, жартаўлівасць, што ў поўнай меры скарыстана Купалам. З другога боку, ФА з саматызмамі ў мове паэта – захаванне нацыянальнай памяці, адлюстраванне светапогляду, культуры народа, увасабленне нацыянальнага каларыту, сацыяльнага стану беларуса.

Літаратура

1. Валодзіна Т.В. Фразеалагічная “анатомія” беларусаў: пята // Актуальныя праблемы славянскай фразеалогіі. – Гомель. – 1999. – С. 6–9.
2. Купала Янка. Збор твораў. У сямі тамах. – Мн.: Навука і тэхніка, 1972–1976. Ілюстрацыйны матэрыял падаецца з указаннем назвы твора, тома і старонкі паводле названага выдання.
3. Лепешаў І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы. – Мн., 1998. – 271 с.
4. Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию. – М., 1997. – 205 с.
5. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5 тамах. Т.3 – Мн., 1979.

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны

Паступіў 25.06.01